

WYPEŁNIA ZESPÓŁ NADZORUJĄCY

KOD

--	--	--

PESEL

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Miejsce na naklejkę.
Sprawdź, czy kod na naklejce to
M-400.

EGZAMIN MATURALNY Z FILOZOFII
POZIOM ROZSZERZONY

ARKUSZ POKAZOWY

TERMIN: **4 marca 2022 r.**

CZAS PRACY: **do 270 minut**

LICZBA PUNKTÓW DO UZYSKANIA: **60**

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 34 strony (zadania 1–16). Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Rozwiązania i odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
3. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
4. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
5. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie będą oceniane.
6. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.

MFIP-R0-**400**-2203

Tekst 1.

Immanuel Kant

„Uzasadnienie metafizyki moralności”

Moralna wartość czynu nie leży w skutku, którego się po nim spodziewamy, a więc nie leży też w jakiegokolwiek zasadzie postępowania, która musi czerpać swą pobudkę z tego oczekiwanego skutku. Albowiem wszystkie te skutki (przyjemny stan, a nawet przyczynienie się do cudzego szczęścia) mogły być wywołane także przez inne przyczyny, nie była więc tu potrzebna wola istoty rozumnej, a tylko w niej możemy znaleźć najwyższe i bezwzględne dobro. Przeto nic innego, ale tylko samo „przedstawienie prawa” [...] może stanowić to szczególne dobro, które nazywamy moralnym i które znajduje się już w samej osobie według niego postępującej [...].

Każda rzecz w przyrodzie działa podług praw. Tylko istota rozumna posiada władzę działania „według przedstawienia praw”, tj. według zasad, czyli posiada „wolę”. Ponieważ do wyprowadzenia czynów z praw potrzebny jest „rozum”, przeto wola nie jest niczym innym jak praktycznym rozumem. [...]

Przedstawienie obiektywnej zasady, o ile ona wolę zmusza, nazywa się nakazem (rozumu), a formuła nakazu zwie się „imperatywem”.

Wszystkie imperatywy wyrażają „powinność” i wskazują przez to na stosunek obiektywnego prawa rozumu do woli, której co do jej subiektywnej własności prawo to nie określa z koniecznością [...].

Wszelkie imperatywy nakazują albo „hipotetycznie”, albo „kategorycznie”. W pierwszym wypadku przedstawiają praktyczną konieczność możliwego czynu jako środka prowadzącego do czegoś innego, czego chcemy (albo przynajmniej możemy chcieć). Kategorycznym byłby imperatyw, który przedstawiałby czyn jako sam w sobie, bez względu na inny cel, jako obiektywnie konieczny. [...] Gdyby czyn był dobry tylko jako środek *do* czegoś „innego”, w takim razie imperatyw jest „hipotetyczny” [...].

Jeżeli pomyślę sobie „hipotetyczny” imperatyw w ogóle, to nie wiem z góry, co on będzie zawierał, dopóki nie jest mi dany warunek. Jeżeli zaś pomyślę sobie imperatyw „kategoryczny”, to zaraz wiem, co on zawiera. Ponieważ bowiem imperatyw prócz prawa zawiera tylko konieczność maksymy¹ zgodności z tym prawem, prawo zaś nie zawiera żadnego warunku, do którego byłoby ograniczone, dlatego nie pozostaje nic prócz powszechności prawa w ogóle, z którym maksyma czynu ma być zgodna, a którą to zgodność właściwie jedynie imperatyw przedstawia jako konieczną.

Kategoryczny imperatyw jest więc tylko jeden i brzmi następująco: „postępuj tylko według takiej maksymy, dzięki której możesz zarazem chcieć, żeby stała się powszechnym prawem”.

Immanuel Kant, „Uzasadnienie metafizyki moralności”, Kęty 2001.

¹ Maksyma jest to subiektywna zasada postępowania i należy ją odróżnić od „obiektywnej zasady”, tj. od praktycznego prawa. Tamta zawiera w sobie praktyczne prawidło, które rozum określa odpowiednio do warunków podmiotu (częściej odpowiednio do niewiedzy lub też skłonności tegoż), jest więc zasadą, według której podmiot „postępuje”; prawo zaś jest obiektywną zasadą („Prinzip”) ważną dla każdej istoty rozumnej i zasadą („Grundsatz”), według której podmiot „postępować powinien”, tzn. jest imperatywem.

Tekst 2.

John Stuart Mill
„Utylitaryzm”

Nauka, która przyjmuje jako podstawę moralności użyteczność, czyli zasadę największego szczęścia, głosi, że czyny są dobre, jeżeli przyczyniają się do szczęścia, złe, jeżeli przyczyniają się do czegoś przeciwnego. Przez szczęście rozumie się przyjemność i brak cierpienia; przez nieszczęście – cierpienie i brak przyjemności. Ażeby przedstawić jasno kryterium moralne sformułowane przez tę teorię, wiele należałoby jeszcze powiedzieć, a zwłaszcza, co się rozumie przez przyjemność i przykrość i na ile tę sprawę można zostawić otwartą. Te dodatkowe wyjaśnienia jednak nie wpływają na teorię życia, na której opiera się ta teoria moralności, mianowicie na teorię głoszącą, że przyjemność i brak cierpienia są jedynymi rzeczami pożądanymi jako cele i że wszystko, co pożądane [...], jest pożądane bądź dlatego, że samo jest przyjemne, bądź dlatego, że stanowi środek zapewnienia przyjemności i zapobiegania cierpieniu.

Moralność utylitarystów uznaje w człowieku zdolność poświęcenia swojego własnego największego dobra dla dobra innych. Zaprzecza tylko temu, by poświęcenie to było samo przez się dobrem, i uważa je za marnotrawstwo, jeżeli nie powiększa ogólnej sumy szczęścia albo nie zmierza do jej powiększenia. Jedyną ofiarą z samego siebie, którą pochwała, jest oddanie się szczęściu innych czy też realizowaniu pewnych jego warunków niezbędnych, przy czym to szczęście innych może być szczęściem całej ludzkości, bądź też szczęściem

pewnych jednostek w granicach wyznaczonych przez interesy wspólne całej ludzkości.

Ponieważ ci, którzy atakują utylitaryzm, rzadko chcą to sprawiedliwie przyznać, raz jeszcze muszę powtórzyć, że szczęście, które stanowi utylitarystyczne kryterium właściwego postępowania, nie jest szczęściem osobistym działającego, lecz szczęściem wszystkich. Jeżeli idzie o stosunek do własnego szczęścia w zestawieniu ze szczęściem innych, utylitaryzm wymaga od człowieka takiej ścisłej bezstronności, jaką by miał życzliwy widz niezainteresowany w sprawie.

John Stuart Mill, „Utylitaryzm”, Warszawa 2012.

Zadanie 1. (0–1)

Rozstrzygnij, czy stanowisko zajmowane przez Immanuela Kanta w sporze o naturę moralności jest stanowiskiem absolutystycznym (uniwersalistycznym) czy relatywistycznym. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Rozstrzygnięcie:

.....

Uzasadnienie:

.....

.....

.....

Zadanie 2. (0–2)

Z przywołanego fragmentu tekstu Immanuela Kanta przytocz zdanie wyrażające jego stanowisko w sporze o sposób uzasadniania sądów wartościujących. Zapisz nazwę tego stanowiska oraz tezę, która je wyraża.

Zdanie z tekstu Immanuela Kanta:

.....

.....

.....

Nazwa stanowiska:

.....

Teza stanowiska:

.....

.....

.....

.....

Zadanie 3. (0–2)

Rozstrzygnij, czy stwierdzenia podane w tabeli są zgodne z poglądami wyrażonymi w przywołanych tekstach źródłowych. Zaznacz T (tak), jeśli stwierdzenie jest zgodne, albo N (nie) – jeśli nie jest zgodne.

1.	Immanuel Kant i John Stuart Mill uznają szczęście za podstawowe kryterium moralnej oceny czynów.	T	N
2.	Według Immanuela Kanta wyrazem moralnego dobra jest działanie zgodne ze wszystkimi imperatywami.	T	N
3.	Immanuel Kant sądzi, że powszechność jest wyznacznikiem prawa moralnego.	T	N
4.	Według Johna Stuarta Milla poświęcanie własnego dobra dla innych jest zawsze moralnie wartościowe.	T	N

Zadanie 4. (0–2)

Podaj tezę hedonizmu etycznego, a następnie rozstrzygnij, czy ta teza jest zgodna z myślą Johna Stuarta Milla. Uzasadnij swoją odpowiedź. W uzasadnieniu odwołaj się do fragmentu drugiego tekstu źródłowego.

Teza hedonizmu etycznego:

.....

.....

Rozstrzygnięcie:

.....

.....

Uzasadnienie:

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 5. (0–2)

Zrekonstruuj poprawny argument utilitarystyczny w sporze o moralną ocenę kłamstwa zgodnie z poniższym schematem. Uzupełnij rozumowanie tak, aby pierwszą jego przesłankę stanowiła przywołana w tekście źródłowym główna zasada etyczna utilitaryzmu, a wnioskiem była odpowiedź na pytanie o moralną ocenę kłamstwa.

Schemat rozumowania

Przesłanka pierwsza:
.....
.....

Przesłanka druga:
.....
.....
.....

Wniosek:
.....
.....
.....

Zadanie 6. (0–2)

Przedstaw ocenę moralną kłamstwa w świetle etyki Immanuela Kanta. Uzasadnij swoją odpowiedź, posługując się wybranymi pojęciami i twierdzeniami zawartymi w przywołanym tekście źródłowym.

Ocena moralna kłamstwa w świetle etyki Immanuela Kanta:

.....

.....

.....

.....

Uzasadnienie:

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 7. (0–2)

Zapisz dowolny schemat wnioskowania niezawodnego.
Następnie przedstaw dowolne wnioskowanie dedukcyjne z zakresu antropologii filozoficznej, zgodne z wybranym przez Ciebie schematem wnioskowania.

Schemat wnioskowania niezawodnego:

.....

.....

.....

.....

Wnioskowanie

Przesłanka pierwsza:

.....

.....

Przesłanka druga:

.....

.....

Wniosek:

.....

.....

Zadanie 8. (0–3)

Przeczytaj poniższy fragment tekstu.

Wyobraź sobie ludzi żyjących w siedzibie podziemnej, jakby w jaskini, która z jednej strony jest otwarta rozlegle, całą szerokością, ku światłu. Wewnątrz niej od dzieciństwa, mając nogi i szyje w łańcuchach, muszą oni trwać w tym samym zawsze miejscu, a ponieważ pęta nie pozwalają im nawet odwrócić głowy, widzą jedynie to, co jest przed nimi. Światło na nich pada tylko od ognia, który płonie z tyłu, za ich plecami, daleko, wysoko. Między ogniem a więźniami tymi zobacz wysoką drogę, wzdłuż której zbudowano murek podobny do takiej przegrody, jaką kuglarze, by nad nią pokazywać kukielki, stawiają między sobą a publicznością.

Glaukon: Widzę to.

Podaj tytuł i autora dzieła, z którego pochodzi powyższy cytat. Następnie odwołując się do wiedzy na temat filozofii autora przywołanego tekstu, wyjaśnij, czego alegorią jest przedstawiona w tym tekście jaskinia i jaki pogląd (stanowisko) metafizyczny wyraża.

Tytuł:

.....

Autor dzieła:

.....

Jaskinia jest alegorią:

.....

.....

Pogląd metafizyczny:

.....

.....

.....

Zadanie 9. (0–2)

Sprawozdawcza definicja kwadratu jest następująca: kwadrat to czworobok o czterech bokach o równej długości i czterech kątach prostych.

Mając na uwadze poprawną definicję kwadratu uzupełnij poniższą tabelę. Oceń poprawność podanych w niej definicji kwadratu. Zaznacz P, jeżeli definicja jest poprawna, albo N – jeżeli jest niepoprawna. W stosownej rubryce zapisz nazwy zidentyfikowanych przez Ciebie błędów w definiowaniu. Nazwy błędów wybierz spośród zamieszczonych poniżej.

przesunięcie kategoryjne, amfibolia, nieadekwatność, błędne koło w definiowaniu

	Definicja kwadratu	Ocena poprawności		Nazwa błędu
		P	N	
1.	Kwadrat jest to wielokąt o wszystkich bokach równych i kątach prostych.	P	N	
2.	Kwadrat jest to figura geometryczna o czterech bokach.	P	N	
3.	Kwadrat to taki kwadrat, który ma cztery boki równe i kąty proste.	P	N	

Zadanie 10. (0–1)

W podanej definicji klasycznej terminu „kwadrat” wskaż rodzaj najbliższy i różnicę gatunkową.

Definicja klasyczna terminu „kwadrat”: kwadrat jest to czworobok o czterech bokach o równej długości i czterech kątach prostych.

Rodzaj najbliższy:

.....

Różnica gatunkowa:

.....

Zadanie 11.

Tadeusz Kotarbiński stał na stanowisku reizmu ontologicznego, głosząc, że „nie ma innych przedmiotów oprócz rzeczy, inaczej – każdy przedmiot jest rzeczą, cokolwiek jest, jest rzeczą. [...] przez rzecz nie rozumiemy wyłącznie bryły martwej. Owszem, rzeczy bywają zarówno martwe, jak ożywione, zarówno bezduszne, jak „obdarzone życiem psychicznym”, zarówno więc rzeczy w węższym rozumieniu tego słowa, jak osoby”.

Tadeusz Kotarbiński, „Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk”, Warszawa 1961.

Zadanie 11.1. (0–1)

Uzupełnij tabelę. Zaznacz T (tak), jeśli dane twierdzenie jest zgodne z twierdzeniami Tadeusza Kotarbińskiego wyrażonymi w przywołanym tekście, albo N (nie) – jeśli nie jest zgodne.

1.	Tadeusz Kotarbiński był naturalistą antropologicznym.	T	N
2.	Tadeusz Kotarbiński podzielał tezę ilościowego monizmu ontologicznego.	T	N

Zadanie 11.2. (0–2)

Mając na uwadze zaprezentowane w przytoczonym fragmencie tekstu reistyczne stanowisko jego autora, rozstrzygnij, które ze stanowisk w sporze o uniwersalia zajmował Tadeusz Kotarbiński. Podaj nazwę i tezę tego stanowiska oraz uzasadnij swoją odpowiedź.

Nazwa:
.....

Teza:
.....
.....

Uzasadnienie:
.....
.....
.....
.....

Zadanie 12. (0–1)

Dokończ zdanie. Wybierz odpowiedź A, B lub C i jej dokończenie 1., 2., lub 3.

John Locke twierdził, że źródłem znajdujących się w umyśle idei są wrażenia zmysłowe oraz postrzeganie czynności własnego umysłu. Ten pogląd Johna Locke'a jest wyrazem

A.	skrajnego realizmu pojęciowego,
B.	empiryzmu genetycznego,
C.	racjonalizmu genetycznego,

czyli poglądu epistemologicznego reprezentowanego również przez

1.	Platona i George'a Berkeleya.
2.	Arystotelesa i Gottfrieda Wilhelma Leibniza.
3.	Arystotelesa lub Kartezjusza.

Tekst 3.

Albert Camus

„Dżuma”

Kiedy miałem [...] siedemnaście lat, ojciec zaproponował mi, żebym poszedł go posłuchać. Chodziło o ważną sprawę w sądzie przysięgłych i myślał na pewno, że ukaże się w najlepszym świetle. Sądzę również, że liczył na tę ceremonię, [...] by skierować mnie na drogę, którą sam wybrał. Zgodziłem się, ponieważ sprawiało to przyjemność memu ojcu, a także dlatego, że byłem ciekaw zobaczyć go i usłyszeć w innej roli niż ta, którą grał wśród nas. [...] To, co działo się w sądzie, wydawało mi się zawsze tak samo naturalne i nieuniknione jak defilada na 14 lipca czy rozdanie nagród. [...]

Mimo to z owego dnia pozostał mi tylko jeden obraz — winowajcy. Myślę, że był winien rzeczywiście, mniejsza czego. Ale ten mały mężczyzna o rudym i skąpym zaroście, lat około trzydziestu, wydawał się tak zdecydowany, żeby się do wszystkiego przyznać, tak szczerze przerażony tym, co zrobił i co jemu zrobią, że po kilku minutach nie mogłem oderwać od niego oczu. [...]

Nie mogę powiedzieć, żebym zapomniał wówczas o moim ojcu, ale coś ściskało mi żołądek, odbierając wszelkie zainteresowanie prócz zainteresowania dla oskarżonego. Nie słyszałem niemal nic, czułem, że chcą zabić tego żywego człowieka, i jakiś straszny instynkt, jak fala, niósł mnie ku niemu z rodzajem upartego zaślepienia. Ocknąłem się naprawdę dopiero wtedy, gdy mój ojciec rozpoczął mowę oskarżycielską.

Był zmieniony w czerwonej todze, [...] w jego ustach roilo się od ogromnych zdań, które wychodziły z nich bez przerwy, niczym węże. I zrozumiałem, że w imieniu społeczeństwa żąda śmierci tego człowieka, żąda nawet, żeby ścięto mu głowę. [...] Ja zaś śledziłem potem sprawę aż do jej zakończenia i czułem się z tym nieszczęsnym związany mocniej i bardziej blisko niż kiedykolwiek z moim ojcem. [...]

Dowiedziałem się, że pośrednio kładłem swój podpis pod śmiercią tysięcy ludzi, że nawet tę śmierć powodowałem, uważając za słuszne czyny i zasady, które ją nieuchronnie sprowadzały. Innym to nie przeszkadzało albo przynajmniej nie mówili nigdy o tym dobrowolnie. Ja miałem pętlę na gardle. Byłem z nimi, a mimo to byłem sam. [...]

Dlatego postanowiłem odrzucić wszystko, co z bliska czy z daleka, dla dobrych czy złych powodów, powoduje śmierć lub usprawiedliwia zabójstwo.

Dlatego też ta epidemia niczego mnie nie uczy prócz tego, że trzeba z nią walczyć po stronie pana. Wiem na pewno [...], że każdy nosi w sobie dżumę, nikt bowiem, nie, nikt na świecie nie jest od niej wolny. I trzeba czuwać nad sobą nieustannie, żeby w chwili roztargnienia nie tchnąć dżumy w twarz drugiego człowieka i żeby go nie zakazić.

A. Camus, „Dżuma”, Warszawa 2020.

Zadanie 13. (0–2)

Na przykładzie zaczerpniętym z przywołanego fragmentu „Dżumy” Alberta Camusa wyjaśnij pojęcie sytuacji granicznej w rozumieniu Karla Jaspersa.

Przykład sytuacji granicznej z przywołanego fragmentu „Dżumy”:

.....
.....
.....

Wyjaśnienie pojęcia sytuacji granicznej w rozumieniu Karla

Jaspersa:

.....
.....
.....
.....

Zadanie 14. (0–2)

Według jednej z tez Jeana-Paula Sartre’a, egzystencja poprzedza esencję. Wyjaśnij to twierdzenie, a następnie rozstrzygnij, czy bohater przytoczonej w tekście źródłowym wypowiedzi (Tarrou), zgodziłby się z twierdzeniem Sartre’a. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Wyjaśnienie twierdzenia „Egzystencja poprzedza esencję”:

.....

.....

.....

Rozstrzygnięcie:

.....

.....

Uzasadnienie:

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 15. (0–3)

„Dżuma” Alberta Camusa jest powieścią paraboliczną. Według jednej z interpretacji tytułowa dżuma symbolizuje zło.

W przytoczonym fragmencie tekstu „Dżumy” Tarrou mówi o różnych postaciach zła.

Wyjaśnij pojęcie zła moralnego i zła pozamoralnego, ilustrując te dwie postaci zła przykładami zaczerpniętymi z tekstu „Dżumy”.

Wyjaśnienie pojęcia zła pozamoralnego:

.....

.....

.....

.....

.....

Przykład zła pozamoralnego (z tekstu „Dżumy”):

.....

.....

.....

.....

Wyjaśnienie pojęcia zła moralnego:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Przykład zła moralnego (z tekstu „Dżumy”):

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 16. (0–30)

Wybierz jeden z poniższych tematów i napisz wypracowanie.

- W wypracowaniu rozważ problem podany w temacie.
- Sformułuj tezę odniesioną do tematu wypracowania i przedstaw jej uzasadnienie.
- W ramach własnego wywodu przywołaj argumenty (racje) na rzecz zajętego przez Ciebie stanowiska, przedstaw co najmniej jeden zarzut (kontrargument lub kontrargumenty) oraz sformułuj odpowiedź na przedstawiony przez Ciebie zarzut (zarzuty).
- W wypracowaniu odwołaj się do stosownego fragmentu przynajmniej jednego tekstu filozoficznego wymienionego w podstawie programowej lub zaprezentuj myśl filozoficzną przynajmniej jednego z filozofów wymienionych w podstawie programowej.
- W wypracowaniu odwołaj się do kontekstu pozafilozoficznego, np. do wybranego tekstu kultury.
- Twoja praca powinna liczyć co najmniej 300 wyrazów.
- Numer wybranego tematu wpisz w wyznaczone miejsce.
- Zapisz wypracowanie w wyznaczonym miejscu, nie pisz na marginesach.

Temat 1.

„Pragnąłem oddać się wyłącznie poszukiwaniom prawdy, pomyślałem, że należało [...] odrzucić jako bezwzględnie fałszywe wszystko, co do czego mógłbym sobie wyobrazić najłżejszą nawet wątpliwość, aby zobaczyć, czy potem nie zostałyby w zespole mych wierzeń nic takiego, co by było całkowicie niewątpliwe”.

René Descartes, „Rozprawa o metodzie”, Warszawa 1988.

Wyjaśnij, czego dotyczy spór między sceptycyzmem a dogmatyzmem epistemologicznym, a następnie rozstrzygnij, które z tych stanowisk reprezentuje René Descartes.

Temat 2.

Przedstaw dwa wybrane stanowiska z zakresu filozofii polityki w sporze o genezę państwa oraz rozstrzygnij, które z tych stanowisk uważasz za trafne. Uzasadnij swój wybór, odwołując się do poglądów wybranych filozofów.

WYPRACOWANIE

na temat nr

.....

.....

.....

.....

.....

.....

BRUDNOPIS
(nie podlega ocenie)